

Social Studies Teachers Examination of Sensitivity to Cultural Values*

Ferhat Karaseyfioglu^a, Hüseyin Çalışkan^b

^aSakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey

^bSakarya University, Faculty of Education, Sakarya, Turkey

ABSTRACT

Social studies course includes many cultures and some cultural values belonging to these cultures. In this context, due to the nature of the course, it is important for social studies teachers to be sensitive to the different cultural values that their students carry. Therefore, this research is a quantitative study conducted in the descriptive survey model in order to determine the sensitivity levels of social studies teachers towards cultural values and to compare them in terms of different variables. The study group consists of a total of 213 social studies teachers, 98 males and 115 females, working in private or public schools in different settlements in Turkey in the 2020-2021 academic year. "Cultural Sensitive Teacher Scale" was used as a data collection tool in the research. The data obtained from the scale were used in the context of the purpose and questions of the research, arithmetic mean, t-test for independent groups, Mann Whitney U test and one-way Anova tests. As a result of the research, it was seen that social studies teachers had a high level of sensitivity to cultural values, and there was no significant difference according to variables such as gender, institution, educational status and age.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 04.07.2021

Received in revised form: 18.08.2021

Accepted: 06.09.2021

Available online: 29.09.2021

Article Type: Research Article

Keywords: culture, cultural values, social studies teacher, cultural sensitivity.

© 2021 JMSE. All rights reserved

1. Purpose

People are born in a society and lead their lives as belonging to that society. The lifestyle of society is standardized on people and cultures and values are formed. Culture is all of the experiences that people have accumulated since the past, and it is the harmony of people with the environment. Every person begins to acquire the culture of the society in which he was born, but the world has different natural environments in all its regions. Therefore, people living in different regions belong to different cultures. Values can be divided into universal values and cultural values. While universal values express values such as freedom and justice that concern all humanity, cultural values are values that are accepted by a certain community and can change due to their structures. As a result of reasons such as expansion of societies, displacement of people, widespread use of technology and internet, industrialization, urbanization and migration, different cultures come together and as a result, a structure in which cultural values are intertwined is formed. Societies want the cultural values that are mosaics to be preserved and transferred to future generations. In today's world where people are individualized, it has become difficult to keep cultural values alive. Children encounter cultural values belonging to their own culture as well as other cultures in social studies class. Social studies teachers should also be sensitive to cultural values in the social studies education program, which has an important role in the transfer of cultures. Therefore, this research is a descriptive study aiming to determine the sensitivity levels of social studies teachers towards cultural values.

^a Corresponding author's address: Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey
e-mail: ferhat.karaseyfioglu@ogr.sakarya.edu.tr

*A part of this study was presented as an oral presentation at ERPA International Congresses on Education 2021 on 3-5 June 2021.

2. Methods

This study was carried out in the descriptive survey model, which is a quantitative research model, in order to determine the level of sensitivity of social studies teachers to cultural values. The study group of the research consists of a total of 213 social studies teachers, 98 male and 115 female, working in secondary schools (private or state) in different settlements in Turkey. In order to collect the data in the research, the "Culturally Sensitive Teacher Scale" developed by Karataş (2020) was used. Consisting of 14 items, the scale has 3 sub-dimensions as "awareness, sensitivity and pedagogical". The scale is in 5-point Likert type as "strongly disagree", "disagree", "undecided", "agree", "strongly agree" and there are no negative items in the scale. The data collected from the participants were analyzed with the SPSS 21.0 package program in the context of the general purpose, sub-dimensions and questions of the research. In order to ensure the normality distribution of the collected data on the basis of the general scale, 4 people who distorted the distribution were excluded from the data set. While parametric tests were used in the data with normality distribution, non-parametric tests were used in the variables of institution type and educational status, since the numbers were not normally distributed. By looking at the arithmetic mean in the data, t, U and Anova tests were used to measure whether social studies teachers' sensitivity to cultural values changed according to various variables.

3. Findings

In the study, it was concluded that the sensitivity level of social studies teachers to cultural values is quite high in terms of general scale and sub-dimensions. In general, although the average scores of men and women are close to each other, it is seen that the scores of women are higher than men, although it does not mean statistically in terms of sub-dimensions. It can be said that the sensitivity levels of social studies teachers to cultural values are similar to each other according to variables such as institution, education level and age.

4. Results and Discussion

The result of the research is in line with other studies in the field. It is thought that the high level of sensitivity of social studies teachers to cultural values is due to the education they receive and the content of the course. Therefore, it is necessary to measure the sensitivity levels of teachers working in other branches, to determine whether there is a significant difference according to variables such as gender, age, seniority, and to compare the results obtained with the results obtained from social studies teachers. Although it is concluded that teachers should be sensitive to cultural values in multicultural education, studies have revealed that some teachers from different branches do not favor multicultural education. Teachers' concerns about multicultural education should be identified and the results should be evaluated by education experts. For this reason, studies can be carried out to reach the ideas of teachers in every branch about an education that includes different cultural values. Studies conducted in other branches have shown that, unlike social studies teachers, new teachers are more sensitive to cultural values. Therefore, seniority should be determined as an important variable in studies conducted on the basis of branches.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Değerlere Yönelik Duyarlılıklarının İncelenmesi

Ferhat Karaseyfioglu^a, Hüseyin Çalışkan^b

^aSakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, Türkiye

^bSakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye

ÖZ

Sosyal bilgiler dersi, birçok kültürü ve bu kültürlere ait bazı kültürel değerleri içeriğinde barındırmaktadır. Bu bağlamda dersin doğasının gereği olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerinin taşıdığı farklı kültürel değerlere karşı duyarlı olmaları önemlidir. Bu yüzden bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerini belirlemek ve farklı değişkenler açısından karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilen betimsel tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Araştırma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Türkiye'nin farklı yerleşim birimlerindeki özel ve devlet okullarında görev yapmakta olan 98 erkek, 115 kadın olmak üzere toplam 213 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen verilerin analizinde araştırmanın amacı ve soruları bağlamında aritmetik ortalama, bağımsız gruplar için t-testi, Mann Whitney U testi ve one-way Anova testlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu, cinsiyet, kurum, eğitim durumu ve yaş gibi değişkenlere göre de anlamlı bir farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:

Alındı: 04.07.2021

Düzeltilmiş hali alındı: 18.08.2021

Kabul edildi: 06.09.2021

Çevrimiçi yayımlandı: 29.09.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: kültür, kültürel değerler, sosyal bilgiler öğretmeni, kültürel duyarlılık.

© 2021 JMSE. Tüm hakları saklıdır

1. Giriş

İnsanlar, genellikle bir toplum içinde dünyaya gelir. Yaşamlarını da yine toplumun bir ferdi olarak ve o toplumun sahip olduğu kültüre uyum sağlayarak sürdürürler. Toplumsal yaşam içinde zamanla insanların farklı birtakım etkileşimleri sonucunda o topluma ait kültür meydana gelir. Giddens'e (2012) göre, insanlar toplumu, toplumda insanları yaratır. Bunun sonucunda da ortak kültürler ve değerler ortaya çıkar. Kültür, insanların geçmişten beri biriktirerek getirdiği yaşantılarının tümüdür ve insanların çevreye olan uyumudur. Her insan dünyaya geldiği çevrede yaşayan toplumun kültürünü almaya başlar, ancak dünya birbirinden farklı doğal çevrelere sahiptir. Doğal çevrelerin farklı oluşu kültüre yansımakta, kültür ise doğal çevreyi, toplumu etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir (Emekli, 2006, s.52). Kültürün diğer bir parçası olan değerler de tıpkı kültürler gibi zamanla oluşmuş bir birikim sonrası ortaya çıkan ve toplumun üzerinde uzlaştığı standartlar bütünüdür (Demiryürek, 2015, s.28). Değerler evrensel değerler ve kültürel değerler olarak ikiye ayrılabilir. Evrensel değerler tüm insanlığı ilgilendiren özgürlük, adalet gibi değerleri ifade etmektedir. Kültürel değerler ise belli bir topluluk tarafından kabul gören ve yapıları gereği değişiklik gösterebilen değerlerdir. Değerlerin önem derecesi kültürlere göre farklılık gösterebilmektedir. Ortak değerlere sahip bireyler karşılaştıkları birçok olay karşısında benzer tepkiler vermektedir (Bars, 2017, s.218). Her bir kültür içinde değerleri barındırmaktadır, ancak miktarı ve bulunmuşluk düzeyi değişkenlik göstermektedir. Kültürel değerler aynı zamanda insan davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Erkenekli, 2012, s.224).

Toplumların genişlemesi, insanların yer değiştirmesi, teknoloji ve internet kullanımının yaygınlaşması, sanayileşme, kentleşme ve göç gibi nedenler sonucunda farklı kültürler bir araya gelir ve kültürel değerlerin iç içe olduğu bir yapı oluşur. Kültürler, değerlerle süslenen birer halı motifi gibidir. Bu motifler tek başlarına güzel bir şekil, birleştiklerinde ise kusursuz bir halı deseni oluştursalar da, bazı kültürel değerlerin hiçe sayılarak kültürel modernleşmenin olduğu yapılanmalarda geleneklerin, değerlerin ve değer temsilcilerinin zarar gördüğü düşünülmektedir

(Çötek Alancı, 2017, s.197). Şehirler genellikle kendilerinin bir parçası olan geniş bir toplumun özelliklerini kapsarlar (Giddens, 2012, s.96). Modern toplumsal yaşantıda farklılıkları reddedip tek tip toplum, tek tip insan ve tek tip kültür olgusu gerçekleri yansıtmayan bir yaklaşımdır (Çalışkan ve Gencer, 2016, s.53). Bu yüzden her bir kültür yaşatılmalı ve korunmalıdır. Kültürel değerler ise ancak nesilden nesile aktararak yaşatılabilir. İnsanlar, her dönemde yeni tanıştıkları kültürlerle ayak uydururken kendi kültürlerini de ileriki kuşaklara aktarmanın bir yolunu bulmuştur (Özkul, 2015, s.169). Son yıllarda ise insanların toplumlar içinde bireyselleşmesi, karşılaşılan olumsuz örnekler, zaman ve paradan tasarruf gibi birçok nedenin başta çocuklar olmak üzere kültürel değerlerin aktarımı üzerinde de olumsuz etki ettiğini söylemek mümkündür. Her çocuk, toplumsal bağların temeli olan kültürünü bilmeli ve yaşatmalıdır. Perry (2019, s.312), çocukları içeri tıkarak, oynamalarına izin vermeyerek, sıkı kurallar koyarak, çocukların toplumla olan bağlarını yok ettiğimizi belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında okullara, öğretmenlere ve eğitim programlarına toplumsal bağların oluşması için kültürel değerlerin öğretilmesi, yaşatılması ve devam ettirilmesi gibi bir görev düşmektedir. Bu durumda büyük sorumluluk ise öğretmenlerdedir. Birçok çağdaş araştırmacı, öğretmenlerin sıklıkla sınıftaki çeşitliliği bir değer olarak görmede başarısız olduğunu belirtmektedir (Mann, 2013, s.5). Bu yüzden öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve taşıdıkları değerlere duyarlı olması gerekir.

Bir aradaki ortak yaşam sonucunda farklı kültürleri içerisinde barındıran toplumlar, bireylerin gelişimine destek olabilmek ve onların çoklu bakış açılarını kazanabilmelerini sağlamak için kültür farklılıklarını kapsayan eğitim uygulamalarına gereksinim duymaktadırlar (Cırık, 2008, s.28). Okullarda kültürel değerlerin korunması, tanıtımı ve aktarımı ise içeriği itibariyle farklı kültürel değerleri en çok kapsayan sosyal bilgiler müfredatıyla gerçekleştirilebilir. Çünkü sosyal bilgiler müfredatı daha yüksek düzeyde öğretilen disiplinlerden, içerik ve hedeflerden oluşur (Dilworth, 2000, s.17). Sosyal bilgiler dersiyle öğrencilere kazandırılacak birçok amacın kültürel öğelerle ilgili olduğu söylenebilir (Deveci, 2009, s.2). Ayrıca sosyal bilgiler dersinin iyi vatandaşlık, vatanseverlik, kültür aktarımı gibi ideolojik amaçları bulunmaktadır (Gürel ve Çetin, 2018, s.25). Farklı sosyal disiplinlerin eğitimdeki yansımaları olan sosyal bilgiler; barış eğitimi, farklılıkların bir arada yaşaması, demokratik vatandaş yetiştirmek gibi amaçları da içermektedir (Çalışkan ve Gencer, 2016, s.54). Sosyal bilgiler müfredatında öğrenciler, yer yer kendi yaşantılarına ve kültürlerine ait örneklerle karşılaşmaktadırlar. Öğrenciler, eğitim programları kendi kültür, yaşantı ve bakış açılarını yansıttığı zaman daha yüksek motivasyonla öğrenirler (Acar Çiftçi ve Aydın, 2014, s.202). Bu bağlamda kültürel değerlerin sosyal bilgiler dersinin doğasında olduğu görülmekte ve kültürel değerlerin yaşatılması ve aktarılmasında sosyal bilgiler dersinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerinin bireysel farklılıkların yanında kültürel değerlerine de duyarlı olması gerekmektedir. Ayrıca bu öğretmenlerin farklı kültürel değerler karşısında tecrübeleri, uygulamaları bilinip bu kültürel değerler karşısında duyarlı olup olmadıkları da ele alınıp değerlendirilmelidir.

Alanyazın incelendiğinde, eğitimde kültür, değer eğitimi, kültürel duyarlılık ve kültürel değerlere duyarlılık ile ilgili (Baysal, 2013; Coşkun, 2006; Çelikkaya ve Filoğlu, 2014; Demir ve Üstün, 2017; Deveci, 2009; Karataş, 2020; Kasa Ayten ve Gültekin, 2019; Kılcan ve Akbaba, 2013; Kirişçi, 2010; Kotluk ve Kocakaya, 2018; Kotluk ve Kocakaya, 2019; Kozikoğlu ve Tosun, 2020; Nayır, 2019; Saygılı ve Kana, 2018; Ünlü ve Kaşkaya, 2018), farklı kültürlerin bir arada olduğu eğitimle ilgili (Acar Çiftçi ve Aydın, 2014; Aslan, 2017; Cırık, 2008; Çalışkan ve Genç, 2016; Demircioğlu ve Özdemir, 2014; Güngör ve diğerleri, 2018; Özdemir ve Dil, 2013; Polat, 2009; Yazıcı ve diğerleri, 2009) araştırmaların olduğu görülmektedir. Balcı ve Yanpar Yelken (2013), yaptıkları araştırmada öğretmenlerin değerler ve değer eğitiminde ilk sırada sosyal bilgiler dersine yer verdiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda alanyazında, kültürel değerlere yönelik çalışmalar yer alsa da konunun en önemli muhataplarından biri olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeyleri ile ilgili çalışma eksikliğinin olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf içerisindeki farklı kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerini belirlemek gerekmektedir. Bu yüzden bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerini

belirlemek ve farklı değişkenlerle karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıkları ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıkları genel ölçek ve alt boyutlar bazında;
 - a. Cinsiyetlerine,
 - b. Yaşlarına,
 - c. Eğitim durumlarına,
 - d. Kurum Türüne,
 - e. Kıdemlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültür farklılıklarına ne düzeyde duyarlı olduğunu saptamak amacıyla, niceliksel bir araştırma modeli olan betimsel tarama modelinde gerçekleştirilmiş bir araştırmadır. Karasar'a (1998, s.77) göre betimsel model, araştırma konusunu içinde bulunduğu koşul ile olduğu gibi tanımlayan bir yaklaşımdır.

2.2. Araştırma Grubu

TÜİK verilerine göre 2019 yılında Türkiye'de illerin büyük çoğunluğunda nüfus artışı yaşanmıştır. Bu nüfus artışı, iç göç, doğum ve dış göç olarak değerlendirilmektedir. Bu göçler sonucunda Türkiye'de aynı ilin ilçeleri arasında bile kültür farklılıklarının olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de şehir merkezlerindeki okullar başta olmak üzere tüm okullarda farklı kültürden öğrencilerin olduğunu söylemek mümkün olduğundan çalışma Türkiye'de 2020 yılında devlet kurumlarında veya özel kurumlarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın araştırma grubu ise Türkiye'nin tüm bölgelerinde görev yapan 98 erkek, 115 kadın olmak üzere toplam 213 sosyal bilgiler öğretmenidir. Bu öğretmenlerin 193'ü devlet okullarında, 20'si özel okullarda görev yapmaktadır. Örneklem grubu saptanırken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme tekniği ile maksimum çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Amaçsal örnekleme, seçkisizlik ögesine bağlı olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına uygun bir şekilde derinlemesine araştırma yapmaya olanak sağlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010, s.89).

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada Karataş (2020) tarafından geliştirilen "Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek, öğretmenlerin kültürel değerlere ne düzeyde duyarlı olduğunu saptamak amacıyla geliştirilmiş 14 madde ve "pedagojik", "farkındalık" ve "duyarlılık" olmak üzere üç alt boyuttan oluşan, beşli likert tipli bir ölçektir. Ölçeğin beş maddeden oluşan "pedagojik" alt boyutu, öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı olan öğretim uygulamalarındaki düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu alt boyuttan alınabilecek en yüksek puan 25, en düşük puan ise 5'tir. Ölçeğin dört maddeden oluşan "farkındalık" alt boyutu, kültürel değerlere duyarlı öğretmenlerin kendileri ve öğrencilerinin kültürel farkındalıklarına ilişkin düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu alt boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20 en düşük puan ise 4'tür. Yine ölçeğin beş maddeden oluşan "duyarlılık" alt boyutu ise, kültürel değerlere duyarlı olan öğretmenlerin sınıfta ve sınıf dışında sergilemesi ve dikkat etmesi gereken durumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu alt boyuttan alınabilecek en yüksek puan 25 en düşük puan ise 5'tir. Geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan ölçeğin tümüne ait Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı .89 olarak hesaplanmış olup yapılan bu araştırmada ise .93 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha katsayısının .70'den büyük olması kullanılan ölçme araçlarının güvenilir olduğunu göstermektedir (Sipahi ve diğerleri, 2008).

2.4. Verilerin Analizi

Google form aracılığıyla katılımcılardan sağlanan veriler, SPSS 21.0 paket programı ile çalışmanın amacı ve soruları bağlamında çözümlenmiştir. Analizler yapılmadan önce verilerin normallik varsayımını karşılama durumunu belirlemek için gerekli testler yapılmıştır. Öncelikle verilerin analize uygunluğu için yapılan gerekli işlemlerde normalliği bozan 4 kişinin verisi veri setinden çıkarılmıştır. Yapılan normallik testlerine ilişkin analizler neticesinde 209 katılımcıdan oluşan veri setinin normallik ve varyansların homojenliği varsayımlarını karşıladığı görülmüştür. Bu bağlamda parametrik testler kullanılmıştır. Ayrıca gruptaki kişi sayılarının yetersiz olduğu durumlarda ise nonparametrik testlerden yararlanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analizler, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi ve Mann Whitney U testi analizleri yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin duyarlılık, pedagojik ve farkındalık alt boyutlarıyla belirlenmesinde ölçüt olarak 1.00-1.80 “kesinlikle katılmıyorum”, 1.81-2.60 “katılmıyorum”, 2.61-3.40 “kararsızım”, 3.41-4.20 “katılıyorum”, 4.21-5.00 “kesinlikle katılıyorum” aralıkları kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın amacı ve soruları bağlamında gerçekleştirilen analizler neticesinde elde edilen bulgulara aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültür farklılıklarına duyarlılık düzeylerinin, genel ve alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikleri

	N	En Düşük	En Yüksek	Ort.	ss
Farkındalık	209	2.75	5.00	4.43	.46
Duyarlılık	209	3.40	5.00	4.59	.40
Pedagojik	209	2.80	5.00	4.42	.46
Genel	209	3.43	5.00	4.49	.39

Tablo 1 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere genel duyarlılık düzeylerinin (4.49) “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde olduğu; duyarlılık (4.59), pedagojik (4.42) ve farkındalık (4.43) alt boyutlarında da “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarının oldukça yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlerine yönelik duyarlılık düzeylerinin cinsiyetlerine göre bağımsız gruplar için t testi sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	X	SS	t	sd	p
Pedagojik	Kadın	114	4.46	.45	1.30	207	.21
	Erkek	95	4.38	.47			
Duyarlılık	Kadın	114	4.63	.39	1.45	207	.15
	Erkek	95	4.55	.45			
Farkındalık	Kadın	114	4.46	.45	1.27	207	.21
	Erkek	95	4.38	.47			
Genel	Kadın	114	4.52	.38	1.52	207	.13
	Erkek	95	4.44	.39			

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre kültürel değerlere yönelik genel duyarlılık düzeyleri ile duyarlılık, farkındalık ve pedagojik alt boyutları ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$p > .05$]. Kadınların alt boyutlarda, duyarlılık ortalama puanları (4.63), farkındalık ortalama puanları (4.46), pedagojik ortalama puanlarının (4.46) erkeklerin duyarlılık (4.55), farkındalık (4.38), pedagojik (4.38) alt boyut puanlarına göre daha yüksektir. Genel olarak kadın erkek ortalama puanları birbirine yakın olmakla birlikte alt boyutlar bazında kadınların erkeklere göre puanlarının daha yüksek olduğu görülse de bu durum istatistiksel olarak bir anlam ifade etmediği söylenebilir.

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlerine yönelik duyarlılık düzeylerinin yaşlarına göre tek yönlü varyans analiz sonuçları

Boyutlar	Yaşlar	N	Ort.	SS	KT	df	KO	F	p	
Duyarlılık	21-30	47	4.64	.37	Gruplar A.	.50	2	.25	1.55	.214
	31-40	109	4.55	.42	Grup İçi	32.90	206	.16		
	41 +	53	4.65	.39	Toplam	33.39	208			
Farkındalık	21-30	47	4.45	.43	Gruplar A.	.21	2	.10	.50	.610
	31-40	109	4.40	.48	Grup İçi	43.46	206	.21		
	41 +	53	4.47	.42	Toplam	43.67	208			
Pedagojik	21-30	47	4.46	.43	Gruplar A.	.12	2	.06	.28	.758
	31-40	109	4.40	.48	Grup İçi	43.00	206	.21		
	41 +	53	4.44	.43	Toplam	43.12	208			
Genel	21-30	47	4.52	.38	Gruplar A.	.25	2	.12	.82	.440
	31-40	109	4.45	.40	Grup İçi	30.80	206	.15		
	41 +	53	4.52	.36	Toplam	31.05	208			

Tablo 3 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşlarına göre kültürel değerlere yönelik hem genel duyarlılık düzeyleri hem de duyarlılık, farkındalık ve pedagojik alt boyut puan düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$p>.05$]. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik genel duyarlılık düzeylerinin yaşlara göre, 21-30 yaş arası (4.52), 31-40 yaş arası (4.45), 41 ve üstü yaşlarda ise (4.52)'dir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaş farklılıklarına göre kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin birbirine benzediği söylenebilir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlerine yönelik duyarlılık düzeylerinin eğitim düzeylerine göre Mann Whitney U testi sonuçları

Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	S. Ort.	S. Top.	U	p
Pedagojik	Lisans	184	104.73	19269.50	2249.50	.857
	Lisansüstü	25	107.02	2675.50		
Duyarlılık	Lisans	184	105.06	19330.50	2289.50	.970
	Lisansüstü	25	104.58	2614.50		
Farkındalık	Lisans	184	104.87	19295.50	2275.50	.930
	Lisansüstü	25	105.98	2649.50		
Genel	Lisans	184	104.88	19298.00	2278.00	.938
	Lisansüstü	25	105.88	2647.00		

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim durumlarına göre kültürel değerlere yönelik hem genel duyarlılık düzeyleri hem de duyarlılık, farkındalık ve pedagojik alt boyut ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$p>.05$]. Genel ölçek (105.88>104.88), pedagojik (107.02>104.73) ve farkındalık (105.98>104.87) alt boyutlar bazında lisansüstü mezunlarının sıra ortalama puanları, lisans mezunlarının sıra ortalama puanlarına göre daha yüksektir. Bu sonuca göre lisansüstü mezunların lisans mezunlarına göre pedagojik, farkındalık alt boyutları ve genel ölçek bazında kültür farklılıklarına göre az da olsa daha duyarlı olduğu söylenebilir, ancak bu durumun istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Duyarlılık alt boyutunda ise lisans mezunlarının sıra ortalaması lisansüstüne göre (105.06>104.58) az da olsa daha yüksek olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgulara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültür farklılıklarına karşı duyarlılıklarının, genel ölçek ve alt boyutlar bazında eğitim durumuna göre farklılık göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlerine yönelik duyarlılık düzeylerinin kurum türlerine göre Mann Whitney U testi sonuçları

Boyutlar	Kurum Türü	N	S. Ort.	S. Top	U	p
Pedagojik	Devlet	189	105.93	20021.00	1714.00	.489
	Özel	20	96.20	1924.00		
Duyarlılık	Devlet	189	106.53	20135.00	1600.00	.248
	Özel	20	90.50	1810.00		
Farkındalık	Devlet	189	106.52	20132.50	1602.50	.256
	Özel	20	90.63	1812.50		
Genel	Devlet	189	106.81	20186.50	1548.50	.183
	Özel	20	87.93	1758.50		

Tablo 5 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kurum türlerine göre kültürel değerlere yönelik hem genel duyarlılık hem de duyarlılık, farkındalık ve pedagojik alt boyut ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$p>.05$]. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel okulda görev yapanlara göre kültürel değerlere yönelik genel duyarlılıkları ($106.81>87.93$) ve duyarlılık ($106.53>90.50$), farkındalık ($106.52>90.63$) ve pedagojik ($105.93>96.20$) alt boyutları sıra ortalamaları daha yüksektir. Tüm bu bulgulara göre her ne kadar devlet okullarında çalışanların özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre kültürel değerlere yönelik duyarlılıkları yüksek olsa da bu durum istatistiksel olarak bir anlam ifade etmediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlerine yönelik duyarlılık düzeylerinin kıdemlerine göre tek yönlü varyans analiz sonuçları

Boyutlar	Kıdem	N	Ort.	S	KT	df	KO	F	p	
Duyarlılık	1-5 yıl	57	4.57	.38	Gruplar A	.55	4	.14	.86	.488
	6-10 yıl	58	4.56	.40	Grup İçi	32.84	204	.16		
	11-15 yıl	34	4.64	.45	Toplam	33.39	208			
	16-20 yıl	30	4.70	.37						
Farkındalık	1-5 yıl	57	4.43	.50	Gruplar A	.13	4	.03	.16	.960
	6-10 yıl	58	4.40	.43	Grup İçi	43.41	204	.21		
	11-15 yıl	34	4.47	.51	Toplam	43.67	208			
	16-20 yıl	30	4.43	.43						
Pedagojik	1-5 yıl	57	4.38	.45	Gruplar A	.15	4	.04	.18	.948
	6-10 yıl	58	4.45	.46	Grup İçi	42.97	204	.21		
	11-15 yıl	34	4.43	.53	Toplam	43.12	208			
	16-20 yıl	30	4.51	.41						
Genel	1-5 yıl	57	4.46	.39	Gruplar A	.11	4	.03	.19	.944
	6-10 yıl	58	4.47	.39	Grup İçi	30.93	204	.16		
	11-15 yıl	34	4.51	.43	Toplam	31.05	208			
	16-20 yıl	30	4.52	.35						

Tablo 6 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerine göre kültürel değerlere yönelik hem genel duyarlılık düzeyleri hem de duyarlılık, farkındalık ve pedagojik alt boyut düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$p>.05$]. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere genel duyarlılık düzeylerinin kıdemlerine göre, 1-5 yıl arası (4.46), 6-10 yıl arası (4.47), 11-15 yıl arası (4.51), 16-20 yıl arası (4.52), 21-25 yıl arası (4.48)'dir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerine göre kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin de birbirine benzediği söylenebilir.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de yerleşim yerlerindeki kültür çeşitliliğinin artmasıyla, eğitim sisteminin bu kültürel değerleri dikkate alarak düzenlenmesi ve öğretmenlerin de kültürel değerlere duyarlı olması beklentiler arasındadır. Başbay ve Bektaş (2009), yaptıkları araştırmada öğretmenlerin bütün öğrencilerin farklılıklarını kabul etmesi, kültürel değerlerine önem vermesi, yaşantılarını anlatmasını desteklemesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda öğrenme ortamlarında öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılık düzeyleri önem taşımaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri dersin doğası gereği kültürel değerlerle iç içe olduklarından, bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeyleri, genel olarak ve pedagojik, farkındalık, duyarlılık alt boyutlarıyla ölçülmüş ve çeşitli değişkenlere göre farklılaşmış farklılaşmadıkları ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu bölümde de araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar tartışılarak birtakım öneriler sunulmuştur.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının hem genel hem de alt boyutlar bazında (pedagojik, farkındalık, duyarlılık) oldukça yüksek düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmenlerde bulunması gereken kültürel değerlere duyarlılık niteliğine sahip oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin öğrencilerin taşıdığı kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının yüksek düzeyde olması alanyazında farklı branşlardan öğretmen adayları ve öğretmenlerle yapılan birçok araştırma (Arsal, Mumcu Arsal ve Akçaoğlu, 2016; Başarır, 2012; Çalışkan ve Gencer, 2016; Demir ve Başarır, 2013; Demir ve Üstün, 2017; Demircioğlu ve Özdemir, 2014; Karadağ ve Özden, 2020; Kotluk, 2018; Kozikoğlu ve Tosun, 2020; Namatovu, 2015; Saygılı ve Kana, 2018; Siwatu, 2007) sonucuya örtüşmektedir. Öğretmen adayları ve öğretmenlerin öğrencilerin taşıdığı farklı kültürel değerlere yönelik olumlu tutumlara sahip olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde kültürel değerlerin eğitime daha fazla dâhil edilebilmesine olanak sağlayabileceği şeklinde yorumlanabilir. Koltuk ve Kocakaya (2019) tarafından yapılan araştırmada ise katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun farklı kültürel değerlerin eğitime dâhil edilmesini toplumsal bütünlüğü olumsuz etkileyecek bir kaygı olarak belirtmesi de kültürel değerlerin eğitime dâhil edilmesi konusunda öğretmenler arasında fikir ayrılığı olabileceğini göstermektedir. Bu durumda kültürel değerlerin eğitimdeki yeri ile ilgili öncelikle öğretmenlerin görüşleri alınmalı, varsa kaygılarını giderecek hizmet içi çalışmalar planlanmalıdır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin farklı kültürel değerlere karşı ön yargıları bulunuyorsa, bunlar tespit edilip giderilecek etkinlikler ve çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre kültürel değerlere yönelik genel duyarlılık düzeyleri ve duyarlılık, farkındalık, pedagojik alt boyutlardaki düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı, ancak kadınların alt boyutlar bazında erkeklere göre ortalama puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin hoşgörü düzeyleri ve insani değerlere sahip olma düzeylerinin incelendiği araştırmalarda da kadınlar lehine anlamlı farklar olması bu durumun cinsiyet rolünden kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanabilir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Keskin ve Sağlam, 2014). Sonuç olarak kadın ve erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin birbirine benzediği söylenebilir. Farklı branşlarda öğretmen adayları ile yapılan araştırmalarda da kadın ve erkeklerin kültürlerarası duyarlılıklarının benzediği sonucuna ulaşılmıştır (Akin, 2016; Bölükbaşı, 2020). Çoban ve diğerlerinin (2010) yaptıkları araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara bakış açılarının cinsiyet değişkenine göre, kadın ve erkek öğretmen adayları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir konu olan çokkültürlü eğitim ile ilgili çalışmalarda da öğretmen adayları ve öğretmenlerin farklı kültürlerle karşı tutumlarında cinsiyetlerine göre aralarında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bulut ve Başbay, 2014; Çalışkan ve Gencer, 2016; Polat, 2019). Genel olarak kadın ve erkek öğretmenlerin kültürel duyarlılıkları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılsa da; Nayır (2019) tarafından yapılan araştırmada kültürel değerlere duyarlılık anlamında kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Demir ve Başarır (2013) öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitimde öz-yeterlilik algılarını incelemiş ve kadınlar

lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Aslan ve Kozikoğlu (2017) ise benzer bir alandaki çalışmalarında retmenlerin farklı kültürlere yönelik tutumlarında erkekler lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Bu araştırmaların sonucu ise çalışmanın sonucuyla çelişmektedir. Yapılan araştırmalarda cinsiyet değişkine göre farklı sonuçların elde edilmesi, farklı branşlardaki üretmenler üzerine araştırmaların gerçekleştirilmiş olması ve seçilen örneklem gruplarının farklı zaman ve bölgelerden toplanmış olmasından kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bu bağlamda daha geniş bir örneklem grubuyla ve farklı branşları da içerecek şekilde retmenlerin cinsiyetlerine göre kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerindeki farklılaşmayı belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmada, sosyal bilgiler retmenlerinin yaşlarına göre kültürel değerlere duyarlılık düzeyleri ve pedagojik, farkındalık, duyarlılık alt boyutları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler retmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin yaşlara göre birbirine benzediği söylenebilir. Benzer araştırmalarda yaşı ve kıdemi yüksek retmenlerin farklı kültürel değerlere duyarlılıklarının, yaşı ve kıdemi düşük retmenlere göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bulut ve Başbay, 2014; Yazıcı ve diğerleri, 2009; Polat, 2012). retmenlerin yaşları ile kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin mesleki duygusal tükenmişlikten dolayı ters orantılı olması beklenirken, sosyal bilgiler retmenlerinin yaşları arasında anlamlı bir fark olmaması sosyal bilgiler retmenlerinin aldıkları eğitim ve sosyal bilgiler dersinin içeriğinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu yüzden sonucun sosyal bilgiler retmenlerine özgü olup olmadığını belirlemek amacıyla, farklı zamanlarda ve farklı bölgelerdeki örneklem gruplarıyla ve farklı branştan retmenlerle karşılaştırılmal olarak retmenlerin kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin yaşlara ve farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini belirleyecek araştırmalar yapılabilir.

Araştırmada sosyal bilgiler retmenlerinin eğitim durumlarına göre kültürel değerlere yönelik genel duyarlılık düzeyleri ve farkındalık, pedagojik, duyarlılık alt boyut düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucu elde edilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler retmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının, genel ölçek ve alt boyutlar bazında eğitim durumuna göre farklılık göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Nayır'ın (2019) retmenlerin kültürel değerlerde retmen rollerine ilişkin görüşlerini eğitim durumları değişkenine göre karşılaştırmış olduğu araştırmasında, lisans ve lisansüstü eğitim mezunları retmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark olmadığı sonucu da bu araştırmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir. Lakin özellikle eğitim düzeyinin artmasının kültürel değerlere duyarlılık noktasında olumlu katkılar sağlayacağı beklenen bir durumdur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç bu beklenti ile çelişmektedir. Bu bağlamda farklı örneklem gruplarıyla benzer daha fazla çalışmaların yapılması bu durumun daha net bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Sosyal bilgiler retmenlerinin kurum türü değişkenine göre kültürel değerlere yönelik genel duyarlılık ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgulanmıştır. Buna göre devlette ve özelde çalışan sosyal bilgiler retmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının genel olarak ve farkındalık, pedagojik, duyarlılık alt boyutlar bazında birbirine benzediği söylenebilir. Ancak yine de devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler retmenlerinin özel okulda görev yapanlara göre kültürel değerlere yönelik genel duyarlılıkları, farkındalık, pedagojik ve duyarlılık alt boyutları sıra ortalamaları daha yüksektir. Yazıcı ve diğerleri (2009) yaptıkları araştırmada farklı kültürel değerlere duyarlılığa yönelik heterojen vrede yaşayan retmenlerin lehine anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumda yaşanılan vrenin sosyal bilgiler retmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerine etkisinin olup olmadığını saptamak gerekmektedir. Ayrıca burada özel okullarda çalışan sosyal bilgiler retmenlerinin hangi kademelerde görev yaptığının bilinmesi de önem arz etmektedir. Nayır (2019) yaptığı araştırmada retmenlerin kültürel değerlere duyarlı retmen rollerine ilişkin görüşlerini ilkokul, ortaokul ve lise kademelerine göre karşılaştırmış ve ilkokul retmenlerinin lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bu durumda devlet kurumlarında ve özel kurumların her kademesinde çalışan retmenlerin kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmanın çarpıcı bir sonucu da, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdem farklılıklarına göre kültürel değerlere duyarlılık düzeyleri arasında hem genel hem de pedagojik, duyarlılık, farkındalık alt boyutları bazında anlamlı fark olmadığıdır. Bu sonuca göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdem farklılıklarına göre kültürel değerlere duyarlılık düzeylerinin birbirine benzediğini söylemek mümkündür. Kozikoğlu ve Tosun (2020) farklı branşlardan öğretmenlerle yaptıkları araştırmada, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı pedagojiye daha olumlu oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Yakın bir konu alanı olan öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarında Yazıcı ve diğerleri (2009) farklı branştan öğretmenlerde deneyimi az olan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Akhan ve Yalçın (2016), yaptıkları araştırmada 1961-2005 yılları arasındaki sosyal bilgiler öğretim programlarını incelemiş ve Türkiye’de çok kültürlü eğitim ile ilgili resmi bir çalışma olmamasına rağmen, programlarda çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun birçok amaç tespit etmişlerdir. Bu durumun sosyal bilgiler dersinin içeriğinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersleri gereği kültürel değerlere daima duyarlı oldukları söylenebilir. Demir ve Üstün (2017) branşlar bazında yaptığı araştırmalarda kültürlerarası duyarlılıkta bazı branşlar (İngilizce, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) lehine anlamlı farklar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durumda diğer branşlardan öğretmenlerle sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yürütülebilir.

Gay’e (2014) göre öğretmenlerin öğrencilerin kültürel değerlerine duyarlı olması, öğrencilerin öğrenme ortamlarında daha aktif hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu yüzden öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı olmaları önemlidir. Kültürel değerler sosyal bilgiler dersinin içeriğinde doğal olarak bulunduğundan, bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma nicel veri toplama aracı ve sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır. Konuyla ilgili farklı örneklem gruplarının (farklı branşlardan öğretmenler, öğretmen adayları, idareciler vb.) kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeyleri incelenebilir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerini arttıracak çalışmalar önerilebilir. Öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerinde yaşadıkları çevrenin etkisini belirlemeye yönelik çalışmalar yürütülebilir.

Kaynakça

- Acar Çiftçi, Y., & Aydın, H. (2014). Türkiye’de çokkültürlü eğitimin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33*, 197-218.
- Akhan, O., & Yalçın, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programlarında çokkültürlü eğitimin yeri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(2)*, 23-46.
- Akın, E. (2016). Türkçe öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (siirt üniversitesi örneği). *International Periodical for the Languages, 11(3)*, 29-42.
- Aslan, S. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2)*, 231-253.
- Aslan, M., & Kozikoğlu, İ. (2017). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları: Van ili örneği. *Dicle University Journal of Ziya Gökalp Education Faculty, 31*, 729-737.
- Bars, M. E. (2017). Kültürel değerlerin aktarımında halk edebiyatı ürünlerinden yararlanma. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(11)*, 217-228.
- Balcı, F.A., & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1)*, 195-213.
- Başarı, F. (2012). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin ve öz-yeterlik algularının değerlendirilmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

- Başbay, A., & Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlilikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 30-43.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://hdl.handle.net/11480/409>.
- Bölükbaşı, A. (2020). Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılıklarının empatik eğilim, öznel iyi oluş ve sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 44-62.
- Bulut, C., & Başbay, A. (2014). Öğretmenlerin Çokkültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 957-978.
- Büyükkaragöz, S., & Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. *Eğitim Yönetimi*, 2(3), 353-365. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1115239>.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Coşkun, H. (2006). Türkiye'de kültürlerarası eğitim. *Türkiye'de eğitim bilimleri: Bir bilânço Denemesi*, 1, 276-296.
- Çalışkan, H., & Gençer, R. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin tutum düzeylerinin incelenmesi. *V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 52-63.
- Çelikkaya, T., & Filoğlu, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değere ve değer eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1541-1556.
- Çoban, E.A., Doğan, T., & Karaman, N.G. (2010). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 125-131.
- Demir, S., & Başarır, F. (2013). Çok kültürlü eğitim çerçevesinde öğretmen adaylarının öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 6(1), 609-641.
- Demir, S., & Üstün, E. (2017). Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 182-204.
- Demircioğlu, E., & Özdemir, M. (2014). Pedagojik formasyon öğrencilerinin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 211-232.
- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş çocuk şiirinde değerler eğitimi (1980'den günümüze)*. Erzurum, Tür: Edebiyat
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Dilworth, P.P (2000). Multicultural content integration in social studies classrooms. *Emory University, ProQuest Dissertations Publishing*, 2000. 3009428.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya kültür ve turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(1-2), 51-59.
- Erkenekli, M. (2012). Kültürel değer çalışmalarında yöntem ve sosyolojik araştırmalar için bir model önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 221-230.
- Filiztekin, A., & Çelik, M.A. (2010). Türkiye'de bölgesel gelir eşitsizliği. *Megaron*, 5(3), 116-127.

- Gay, G. (2014). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim: Teori, araştırma ve uygulama*. (Çev. Hasan Aydın) Anı Yayıncılık.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*. (Çev. Ülgen Yıldız Battal) Siyasal Kitabevi.
- Güngör, S., Buyruk, H., & Özdemir, Y. (2018). Öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe karşı tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 816-837.
- Gürel, D., & Çetin, T. (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(2), 22-40.
- Karadağ, Y., & Özden, D. (2020). Çokkültürlü eğitim ortamlarına geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerini hazırlamak: öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterlikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 179-201.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, K. (2020). Kültürel değerlere duyarlı öğretmen ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1761-1775.
- Karataş, K. (2020). Kültürel değerlere duyarlı pedagojinin temel eğitime yansımaları. *Milli Eğitim*, 49(228), 107-127. doi:10.37669/milliegitim.611903.
- Kasa Ayten, B., & Gültekin, M. (2019). İlkokul dördüncü sınıf türkçe dersinde kültürel değerler ve eğitimi: bir durum çalışması. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 1735-1773.
- Kaymakçı, S., & Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.
- Keskin, U., & Sağlam, H. İ. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 81-101.
- Kılcan, B., & Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(3), 113-137.
- Kirişçi, A. (2010). *Öğretmenlerin kültürel değerleri ve çatışma yaklaşımları*. (Yüksek Lisans Tezi). http://localhost:6060/xmlui/handle/1/397_07705006.
- Kocakaya, S., & Kotluk, N. (2018). Türkiye için alternatif bir anlayış: kültürel değerlere duyarlı eğitim. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 749-789.
- Kocakaya, S., & Kotluk, N. (2019). Türkiye' de öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı eğitime ilişkin görüşleri: bir karma yöntem araştırması. *Sakarya University Journal of Education*, 9(2), 304-334.
- Kozikoğlu İ., & Tosun Y., (2020). Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı pedagojiye ilişkin görüşleri ile kültürel zekâları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 10(3), 539-548.
- Mann, A. N. (2013). Integration of Multicultural Education Into K–12 Social Studies Courses: A Case Study. *Walden University, ProQuest Dissertations Publishing*, 2013. 3591312.
- Nayır, F. (2019). Kültürel değerlere duyarlı öğretmen rolleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*.14(6), 3273-3292.
- Namatovu, W. K. (2015). *Middle school mathematics teachers' understanding of culturally relevant and responsive teaching practices: A qualitative study*. (Doktora Tezi), University of Toledo.
- Özdemir, M., & Dil, K. (2013). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları: Çankırı il örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 215-232.
- Özkul, O. (2015). Türk kimliğini oluşturan ortak kültürel değerler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum*

- Dergisi*, 4(8), 166-185.
- Öztürk, C. (2016). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları*. Pegem Akademi.
- Perry, B. D., & Szalavitz, M. (2019). *Köpek gibi büyütülmüş çocuk*. (Çev. Belgin Selen Haktanır) Koridor Yayıncılık.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciennes*, 1(1), 154-164.
- Polat, S. (2012). Okul müdürlerinin çokkültürlülüğe ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 334-343.
- Saygılı, D., & Kana, F. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılığı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1041-1063.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., & Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Siwatu, K.O. (2007). Preservice teachers' culturally responsive teaching self-efficacy and outcome expectancy beliefs. *Teaching and Teacher Education*, 23, 1086-1101.
- Ünlü, İ., & Kaşkaya, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2656-2679.
- Yazıcı, S., Başol, G., & Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları: bir güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.37, 229-242.